

BOUWSTEEN I

Verkenning ruimtelijke kwaliteit bij duurzame opwek: Instrumentarium overzicht

Overzicht van juridische, financiële, organisatorische en communicatieve instrumenten om te sturen op ruimtelijke kwaliteit bij duurzame energieprojecten

22/08/2023

In dit document wordt een verkenning naar het huidige instrumentarium toegelicht aan de hand van 4 categorieën en een splitsing tussen markt en beleid.

Doel

Dit document is onderdeel van de verkenning naar een ruimtelijke kwaliteitsimpuls bij duurzame energieprojecten. Het *doel* van dit document is overzicht bieden van de instrumenten die er zijn om te sturen op duurzame energieprojecten en ruimtelijke kwaliteit. Dit biedt een inhoudelijke basis om te verkennen óf en zo ja, welke instrumenten behulpzaam zijn om (meer) ruimtelijke kwaliteit bij duurzame energieprojecten te realiseren.

Leeswijzer

De volgende twee pagina's geven een inleiding waarin de opbouw van dit overzicht wordt toegelicht. In pagina's daarna lichten we het instrumentarium toe per 'eigenaar' en vervolgens per categorie. Per instrument wordt gekeken op welke schaal deze van toepassing is en wordt een toelichting gegeven. In de bijlage is een kort overzicht van het instrumentarium om te sturen op ruimtelijke kwaliteit bij duurzame energieprojecten te vinden. Daar is ook de bronvermelding te vinden.

Inhoudsopgave

1. Uitsplitsing beleidsinstrumenten en instrumenten voor de markt

2. Beschrijving van de categorieën

3. Beleidsinstrumenten:

1. Juridische instrumenten
2. Financiële instrumenten
3. Organisatorische instrumenten
4. Communicatieve instrumenten

4. Instrumenten vanuit de markt

1. Juridische instrumenten
2. Financiële instrumenten
3. Organisatorische instrumenten
4. Communicatieve instrumenten

Bijlage: Overzicht gebruikte bronnen

Het bestaande instrumentarium is op te splitsen in beleidsinstrumenten en instrumenten vanuit de markt.

Het stimuleren van ruimtelijke kwaliteit bij duurzame energieprojecten kan met verschillende instrumenten worden gedaan. Zo zijn er instrumenten specifiek gericht op ruimtelijke kwaliteit bij duurzame energieprojecten, maar ook instrumenten alleen gericht op ruimtelijke kwaliteit óf duurzame energie kunnen ingezet worden. In dit overzicht nemen we alle drie (ruimtelijke kwaliteit, duurzame energie en gecombineerd) mee.

Het realiseren van ruimtelijke kwaliteit bij energieprojecten wordt veelal gezien als een *publieke verantwoordelijkheid*. Veel instrumenten op dit gebied zijn dan ook geïnitieerd vanuit de overheid. Naast deze overheidsinstrumenten, zien we in de praktijk ook instrumenten die voortkomen vanuit marktpartijen zoals initiatiefnemers van windmolenparken of energiecoöperaties. Bij het opbouwen van het instrumentarium is er dan ook voor gekozen een splitsing te maken in **beleidsinstrumenten (instrumenten vanuit de overheid)** en **instrumenten vanuit de markt**. De beleids- en marktinstrumenten zijn opgedeeld in vier categorieën¹: 1. juridisch, 2. financieel, 3. organisatorisch/gedrag en 4. communicatief.

Instrumentarium voor verbetering van de ruimtelijke kwaliteit en stimulering van duurzame energieprojecten:

Beleidsinstrumenten

1. Juridisch
2. Financieel
3. Organisatorisch
4. Communicatief

Instrumenten vanuit de markt

1. Juridisch
2. Financieel
3. Organisatorisch
4. Communicatief

De bestaande beleidsinstrumenten zijn onder te verdelen in vier categorieën.

Juridisch instrument

Een juridisch instrument is (in het kader van dit onderzoek) een instrument dat voortvloeit uit wet- en regelgeving, gevolgen heeft voor burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties, en in te zetten door (semi-)overheden om ruimtelijke kwaliteit bij/of duurzame energieprojecten te realiseren.

Financieel instrument

Een financieel instrument is gericht op het bijdragen of besparen van geld om op die manier een bepaald doel te realiseren. Het gaat over het belonen van gewenst gedrag of belasten van ongewenst gedrag.

Organisatorisch instrument

Een organisatorisch instrument is gericht op de onderlinge verhoudingen tussen de sturende en te sturen partij. Het gaat daarbij om instrumenten om te sturen op het proces en de manier waarop partijen zich gedragen.

Communicatief instrument

Communicatieve instrumenten sturen met het ontwikkelen en/of overdragen van informatie om beleidsdoelen te realiseren. De instrumenten zijn gericht op het kennisniveau van burgers, bedrijven of andere overheidsorganisaties, draagvlak en/of gericht in contact brengen van mensen.

Beleidsinstrumenten

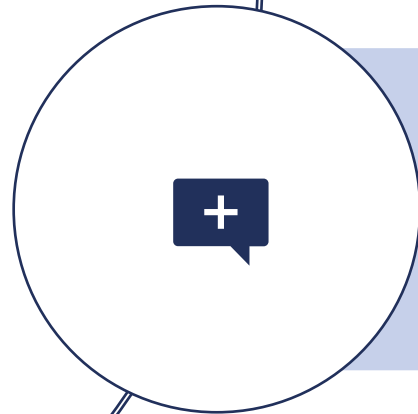
3. BELEIDSINSTRUMENTEN

Juridische instrumenten zijn er gericht op energieprojecten, ruimtelijke kwaliteit en/of een combinatie hiervan.

Juridische instrumenten

Instrumenten onder de Omgevingswet

Overige instrumenten

Juridisch - Ruimtelijke kwaliteit bij duurzame energieprojecten

Instrumenten onder de Omgevingswet

Instrument/wet	Schaal	Effect ruimtelijke kwaliteit	Toelichting
Omgevingsverordening <i>Artikel 2.22 en 2.23 van de Omgevingswet</i>	Provincie	Direct - Omgevingskwaliteit kan verplicht worden wanneer deze wordt meegenomen in de provinciale regelgeving.	De omgevingsverordening bevat alle provinciale regels voor de fysieke leefomgeving. De provinciale verordening bevat hoofdzakelijk instructieregels. Dat is als het ware de 'interne post' voor binnen de overheid. De provinciale verordening bevat instructies voor het (1) omgevingsplan en (2) omgevingsvergunningen waarbij van het omgevingsplan wordt afgeweken.
Omgevingsplan <i>Art. 2.4, 2.8, 4.1 en 4.2 van de Omgevingswet</i>	Gemeente	Direct – Het omgevingsplan heeft directe juridische werking voor derden. Dat is de plek om ruimtelijke kwaliteit juridisch te borgen. Bijv. als het gaat om het toetsen van initiatieven.	Het omgevingsplan ontstaat van rechtswege bij inwerkingtreden van de Omgevingswet. Het bestaat uit de dan geldende regels over de fysieke leefomgeving van gemeenten, zoals bestemmingsplannen en verordeningen. Daaraan wordt de bruidsschat toegevoegd. Een set gedecentraliseerde rijksregels. Gemeenten hebben tot eind 2029 om daar een samenhangend omgevingsplan van te maken. Dat verloopt via gebiedsgerichte en thematische wijzigingsbesluiten.
Omgevingsvergunning* <i>Hoofdstuk 5 van de Omgevingswet</i>	Gemeente	Direct - Omgevingskwaliteit kan worden betrokken bij het beoordelen van vergunningaanvragen, of het verbinden van voorschriften aan de vergunning.	Er zijn diverse omgevingsvergunningen. De meest relevante in dit verband is <i>de omgevingsvergunning voor de omgevingsplanactiviteit</i> . De mogelijkheden om omgevingskwaliteit te beoordelen bij de aanvragen worden beïnvloed door de mate waarin daarvoor regels in het plan, dan wel beleidsregels op grond van het plan zijn vastgesteld.

Juridisch - Ruimtelijke kwaliteit bij duurzame energieprojecten

Instrumenten onder de Omgevingswet

Instrument/wet	Schaal	Effect ruimtelijke kwaliteit	Toelichting
Omgevingsvisie <i>Afdeling 3.1 van de Omgevingswet</i>	Gemeente en provincie	Indirect – In de omgevingsvisie kunnen door decentrale overheden de beleidsmatige kaders voor omgevingskwaliteit worden opgenomen.	Instrument van algemeen bestuur van Rijk (Novi), provincie (Povi) en gemeente (Govi) met samenhangend strategisch beleid voor de lange termijn. Een omgevingsvisie bevat: <ul style="list-style-type: none"> • een beschrijving van de hoofdlijnen van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving • de hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming en het behoud van het grondgebied • de hoofdzaken van het voor de fysieke leefomgeving te voeren integrale beleid.
Omgevingsprogramma <i>Afdeling 3.2 van de Omgevingswet</i>	Gemeente, provincie en waterschap	Indirect – Hier kunnen door decentrale overheden de beleidsmatige kaders voor omgevingskwaliteit worden uitgewerkt, zo nodig toegespitst op een specifiek thema of gebied.	Facultatief instrument van dagelijks bestuur van Rijk, provincie en gemeente en het algemeen bestuur van het waterschap gericht op uitvoering van beleid. Een programma bevat de uitwerking van de beleidsmatige kaders. Een programma bevat een thematische of gebiedsgerichte uitwerking van het te voeren beleid voor de ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming of het behoud daarvan, of maatregelen om aan één of meer omgevingswaarden te voldoen of andere doelstellingen voor de fysieke leefomgeving te bereiken. Het programma is net als de omgevingsvisie zelfbindend voor het vaststellende bestuursorgaan (en heeft dus geen directe juridische werking voor derden).

Juridisch - Ruimtelijke kwaliteit bij duurzame energieprojecten

Instrumenten onder de Omgevingswet

Instrument/wet	Schaal	Effect ruimtelijke kwaliteit	Toelichting
Kostenverhaal <i>Afdeling 13.6 van de Omgevingswet</i>	Gemeente, provincie, waterschap en Rijk	Indirect - De grondslag voor het verhalen van kosten voor maatregelen voor het realiseren van omgevingskwaliteit op initiatiefnemers.	Via kostenverhaal kan als er (1) sprake is van een aangewezen bouwplan, (2) wordt voldaan aan de criteria van profijt, proportionaliteit en toerekenbaarheid en (3) sprake is van aangewezen kosten uit de kostensoortenlijst. De kosten voor publieke maatregelen (waaronder omgevingskwaliteit) worden verhaald op initiatiefnemers. Naast de publiekrechtelijke mogelijkheid is er ook de mogelijkheid, de voorkeur zelfs, om kosten via een anterieure overeenkomst te verhalen. Aandachtspunt is dat windturbines, zonnevelden e.d. niet expliciet zijn aangewezen als bouwplan.
Omgevingswaarden <i>Afdeling 2.3 van de Omgevingswet</i>	Gemeente	Indirect - Onderdelen van omgevingskwaliteit kunnen tot omgevingswaarde worden verheven.	Een omgevingswaarde is een tot regel verheven beleidsuitgangspunt. Een omgevingswaarde bepaalt voor de fysieke leefomgeving of een onderdeel daarvan: (a) de gewenste staat of kwaliteit, (b) de toelaatbare belasting door activiteiten, (c) de toelaatbare concentratie of depositie van stoffen. Een omgevingswaarde wordt via het omgevingsplan aangewezen.

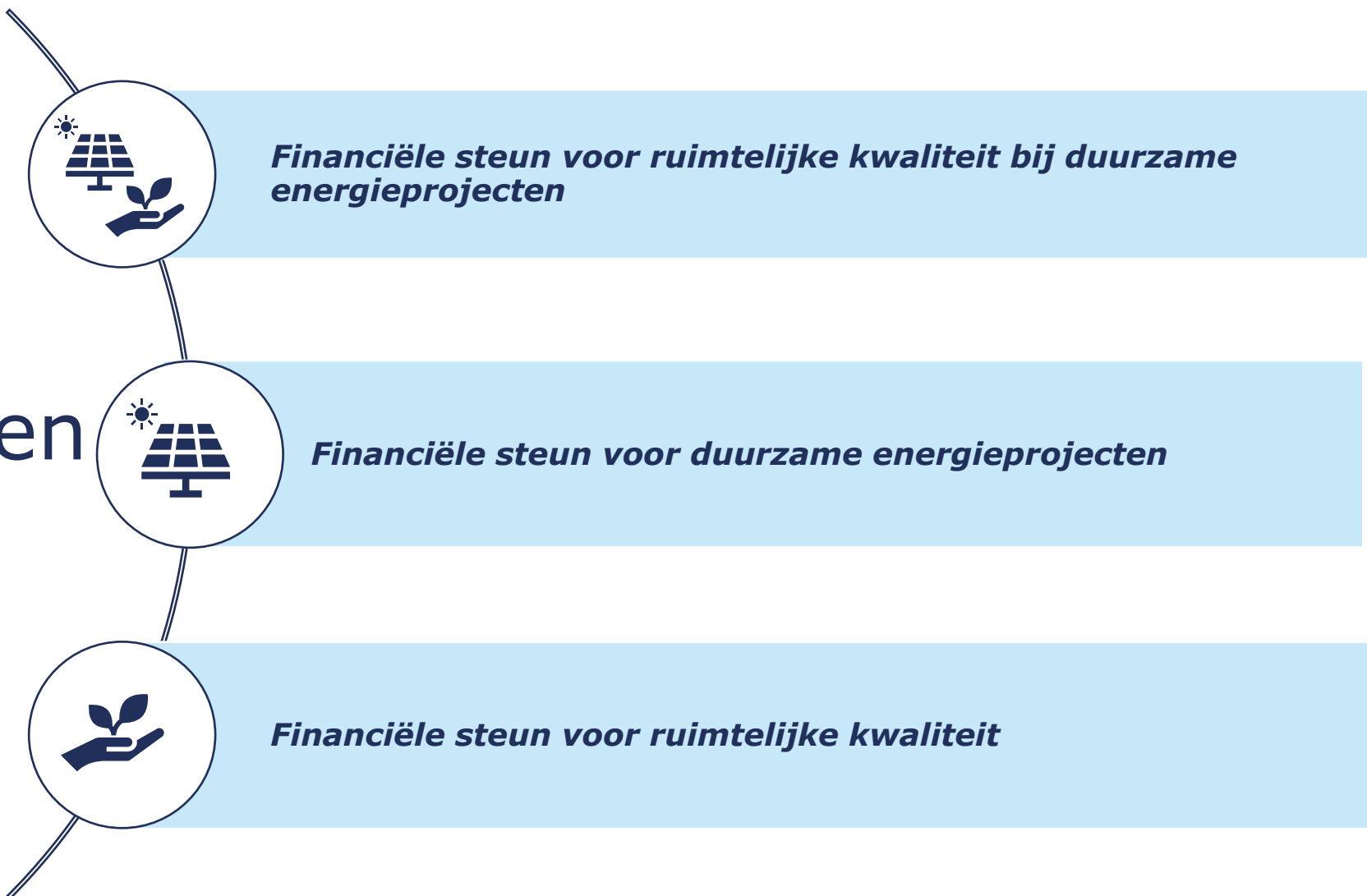
Juridisch - Ruimtelijke kwaliteit bij duurzame energieprojecten

Overige instrumenten

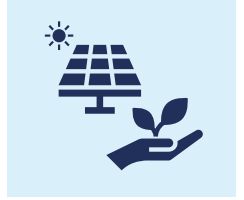
Instrument/wet	Schaal	Effect ruimtelijke kwaliteit	Toelichting
Eigen beleidskaders	Gemeente, provincie en waterschap	Directe doorwerking – Beleidskaders kunnen ruimtelijke kwaliteit als richtlijn meegeven voor ruimtelijke ontwikkelingen zoals het realiseren van duurzame energieprojecten.	Het beleidskader is een richtlijn in de verkenning en voorfase. Daarnaast is het de basis voor het toetsingskader voor de uiteindelijke vergunningsaanvragen. Voorbeelden van beleidskaders zijn: Beleidskader Wind op Land of Beleidskader Zonnevelden. <i>Onder de Omgevingswet dienen deze kaders opgenomen te worden in het Omgevingsplan.</i>
Maatschappelijke tender	Gemeente (of in geval van OER-trajecten het Rijk)	Indirecte doorwerking – Via een maatschappelijke tender kunnen decentrale overheden in het afwegen van verschillende initiatieven ruimtelijke kwaliteit als één van de criteria meewegen.	Decentrale overheden kunnen een maatschappelijke tender gebruiken om voor een (ruimtelijke) ontwikkeling verschillende initiatieven in te laten dienen. Deze worden beoordeeld aan de hand van een set criteria die de gemeente zelf vooraf bepaalt. Dit maakt een kritische beoordeling van de initiatieven (ten opzichte van elkaar) mogelijk.
planMER	Nationaal	Directe doorwerking – Een m.e.r. zorgt ervoor dat nadelige gevolgen voor het milieu tijdig onderzocht worden en hierop geanticipeerd wordt door of mitigerende maatregelen of het verbieden van een plan.	Een milieu effecten rapportage (m.e.r.) wordt opgesteld bij projecten die eventueel nadelige effecten op het milieu hebben. Op basis van een MER kunnen besluiten genomen worden. Een m.e.r. kan o.a. terug komen bij structuurvisies, bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen. <i>NB: planMER is het rapport, m.e.r. is de procedure.</i>

De financiële instrumenten zijn gericht op het stimuleren van ruimtelijke kwaliteit bij/of duurzame energieprojecten

Financiële instrumenten

Financieel - Ruimtelijke kwaliteit bij duurzame energieprojecten

Instrument	Schaal	Effect ruimtelijke kwaliteit	Toelichting
Interreg North West Europe (NWE) (subsidie)	EU	Indirect - Wanneer de focus op klimaatbestendig ontwikkelen van regio's ligt, heeft deze subsidieregeling potentie.	Vanuit de EU wordt gestuurd op een groene, slimme en rechtvaardige transitie voor landen in de North West Europe (NWE) regio. Deze subsidie is er o.a. voor bedoeld om regio's klimaatbestendig te ontwikkelen. De subsidie kan worden aangevraagd door overheden, kennisinstellingen, bedrijven, ontwikkelpartijen en non-profit instellingen.
Uitvoeringslasten ROB-advies	Gemeente	Indirect - Decentrale overheden kunnen de financiële middelen voor uitvoering energietransitie inzetten voor ruimtelijke kwaliteit bij energieprojecten.	De uitvoeringslasten van decentrale overheden zijn door de energietransitie gestegen. Uitvoeringskosten die bijdrage aan energieprojecten en ruimtelijke kwaliteit in de vorm van fte's kunnen mogelijk vanuit deze regeling gefinancierd worden

Financieel - Duurzame energieprojecten

Instrument	Schaal	Effect ruimtelijke kwaliteit	Toelichting
Subsidies (o.a. SDE++ en SCE)	Rijk	Indirect - De SDE++- en SCE-regeling kan worden aangevraagd om de installatie te financieren. Budget voor de ruimtelijke kwaliteit wordt dus niet vergoed. Wel kan de subsidie ervoor zorgen dat er ruimte in de businesscase is voor ruimtelijke kwaliteit.	De Stimuleringsregeling Duurzame Energie (SDE) en Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking (SCE) zijn subsidies die grootschalige productie van hernieuwbare energie stimuleren. Hierbij kan subsidie aangevraagd worden om de installatie van de productiefaciliteit te financieren.
Vrijstelling van belasting (o.a. Energie-investeringsaftrek)	Rijk	Indirect - Belastingvrijstelling zorgt er niet per definitie voor dat dit geld gaat naar ruimtelijke kwaliteit, maar kan ruimte vrijmaken in de businesscase voor ruimtelijke kwaliteit.	Een financiële prikkel die de overheid nationaal kan inzetten is het vrijstellen van betalen van bepaalde belastingen. Een voorbeeld is Energie-investeringsaftrek (EIA). Met de EIA heeft een investeerder/projectontwikkelaar die of inkomstenbelasting of vennootschapsbelasting betaalt, de mogelijkheid om een deel van hun investeringskosten af te trekken van de winst. Hierdoor hoeven ze minder belasting te betalen. Dit zorgt voor een aantrekkelijker business case. Daarnaast kunnen woningeigenaren die in een energiecoöperatie of VvE zitten vrijstelling krijgen van energiebelasting.

Financieel - Ruimtelijke kwaliteit

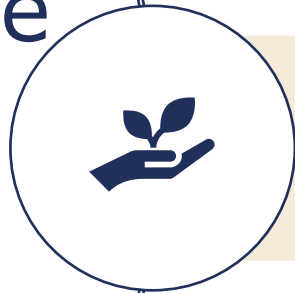
Instrument	Schaal	Effect ruimtelijke kwaliteit	Toelichting
Stimuleringsregelingen Ruimtelijke kwaliteit	Gemeente en provincie	Indirect - Deze subsidie is speciaal gericht op ruimtelijke kwaliteit en staat los van de energieprojecten.	Sommige provincies en gemeentes hebben subsidieregelingen met betrekking tot het verbeteren van de omgeving. Hieronder kunnen stedelijke gebieden vallen en landschapsgebieden.
Fondsen vanuit de overheid (o.a. het stedelijk investeringsfonds)	Gemeente en provincie	Indirect - Het stedelijk investeringsfonds is speciaal bedoeld voor ruimtelijke kwaliteit.	Vanuit gemeentes en provincies zijn er fondsen beschikbaar. O.a. het stedelijk investeringsfonds (SIF), voorheen het Investeringsfonds Stedelijke Vernieuwing (ISV). Partijen kunnen aanspraak maken op zo'n fonds en een lening afsluiten.
LIFE: Europese natuur-, milieu- en klimaatprojecten (subsidie)	Rijk	Indirect - Deze Europese subsidie is speciaal gericht op ruimtelijke kwaliteit.	Dit is een Europese subsidie gericht op het verbeteren van natuur, milieu, energie, en klimaat. Afhankelijk van het moment zijn er calls open

Organisatorische instrumenten zijn gericht op het stimuleren van ruimtelijke kwaliteit bij/of duurzame energieprojecten

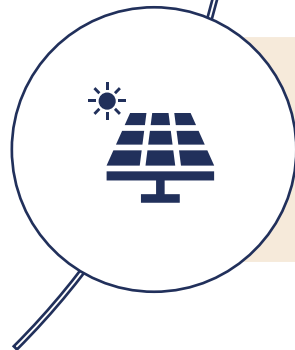
Organisatorische instrumenten

Organisatorische instrumenten gericht op ruimtelijke kwaliteit bij duurzame energieprojecten

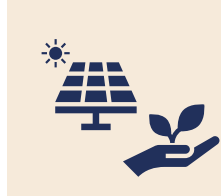

Organisatorische instrumenten gericht op ruimtelijke kwaliteit

Organisatorische instrumenten gericht op duurzame energieprojecten

Organisatorisch - Ruimtelijke kwaliteit bij duurzame energieprojecten

Instrument	Schaal	Effect ruimtelijke kwaliteit	Toelichting
Afspraken via convenanten of akkoorden	Gemeente, regio, provincie en Rijk	Indirect - De overheid kan via schriftelijke afspraken partijen motiveren om aandacht te hebben voor ruimtelijke kwaliteit bij duurzame energieprojecten.	Er zijn verschillende manieren om als overheid afspraken te maken met projectontwikkelaars. Denk aan convenanten en akkoorden. Ook overheden onderling kunnen afspraken stimuleren, zoals via regionale verbanden (bijv. RES). Een risico hierbij is dat deze afspraken niet juridisch bindend zijn.

Instrument	Schaal	Effect ruimtelijke kwaliteit	Toelichting
(Advies)commissie Ruimtelijke Kwaliteit	Gemeente of provincie	Indirect - Advisering over verhogen ruimtelijke kwaliteit bij allerlei plannen in de fysieke leefomgeving (waaronder energieprojecten). Denk hierbij aan Ruimtelijke Kwaliteit Teams.	Onder de Omgevingswet worden gemeenten verplicht een Commissie Ruimtelijke Kwaliteit (CRK) in te stellen. Deze is vergelijkbaar met voorgaande Erfgoed-/ Welstandscommissies, waar bij de CRK de focus op ruimtelijke kwaliteit in brede zin ligt. Voor energieprojecten betekent dit toetsing door een commissie die adviseert aan het college van B&W (niet bindend).
Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit	Provincie	Indirect - Advisering over verhogen ruimtelijke kwaliteit bij allerlei plannen in de fysieke leefomgeving (waaronder energieprojecten).	Provincies kunnen een Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK) aanstellen die gevraagd en ongevraagd advies uitbrengt aan GS ten aanzien van de ruimtelijke kwaliteit in de provincie. Dit advies heeft betrekking op ruimtelijk-economische ontwikkelingen, advisering gebeurt in de praktijk niet vaak op projectniveau. Advies ten aanzien van één energieproject ligt niet voor de hand.

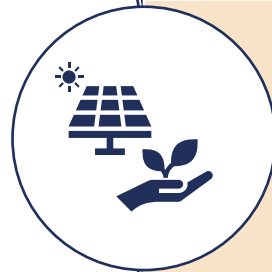
Organisatorisch - Duurzame energieprojecten

Instrument	Schaal	Effect ruimtelijke kwaliteit	Toelichting
Bestuurlijk overleg in of buiten RES-verband	Gemeente, regio en provincie	Indirect - Het maken van afspraken en delen van kennis over energieprojecten en de te verwachten ruimtelijke kwaliteit hierbij kan leiden tot een toename van aandacht en inzet van instrumenten om ruimtelijke kwaliteit te verbeteren.	Bestuurlijk overleg vindt plaats tussen de wethouders en gedeputeerden van een regio (of andere samenwerkende overheden). Doordat het overleg bijdraagt aan de gezamenlijke informatie-uitwisseling en gebaseerd is op een wens tot consensus en draagvlak, kan het leiden tot concrete afspraken.
Inzet capaciteit organisatie	Gemeente of provincie	Indirect - Mogelijk in de extra capaciteit ook experts op ruimtelijke kwaliteit inzetten bij de uitvoering van het Klimaatakkoord.	De uitvoering van het Klimaatakkoord van Parijs leidt tot extra taken binnen de gemeentes en provincies. Hieronder valt onder ander het zorgen voor voldoende duurzame opwek. Voor deze taak is extra organisatorische capaciteit nodig. De mogelijkheid tot extra capaciteit biedt de mogelijkheid om te focussen op ruimtelijke kwaliteit.

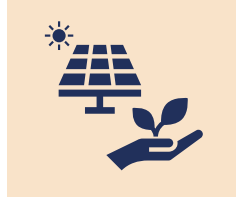
Communicatieve instrumenten zijn gericht op het stimuleren van ruimtelijke kwaliteit bij duurzame energieprojecten

Communicatieve instrumenten

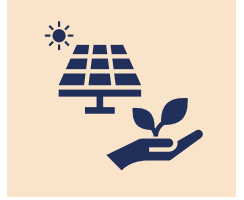
Communicatieve instrumenten gericht op ruimtelijke kwaliteit bij duurzame energieprojecten

Communicatief - Ruimtelijke kwaliteit bij duurzame energieprojecten

Instrument	Schaal	Effect ruimtelijke kwaliteit	Toelichting
Kennis vergaren/delen	Gemeente, regio en provincie	Indirect - Gemeenten kunnen zelf al kennis in huis hebben of deze vergaren. Deze kennis kan nodig zijn om de ruimtelijke kwaliteit bij duurzame energieprojecten te verbeteren. Deze kennis kan gebruikt worden om opdrachten goed te beoordelen of te vergeven aan andere organisaties of partijen.	Kennis wordt vooral gebruikt als instrument wanneer er een gebrek aan informatie of kunde is binnen een beleidsbepaling of stroom. Een voorbeeld van hoe kennis vergaard of vergeven kan worden is bijvoorbeeld door middel van een handboek. Een voorbeeld is het handboek natuurinclusief bouwen.
Participatie	Gemeente	Indirect - Door participatie wordt duidelijk bij projecten hoe en welke ruimtelijke aspecten het meest gewaardeerd worden en ingezet kunnen worden voor de waarborging van ruimtelijke kwaliteit. M.a.w. de maatregelen waar maatschappelijk draagvlak voor bestaat.	Participatie zorgt voor een lagere weerstand in projecten en wanneer meer ruimtelijke kwaliteit wordt aangeboden kan dit een manier zijn om weerstand te verlagen. Ook kan het andersom werken: wanneer inwoners meer ruimtelijke kwaliteit willen, kan dit als eis meegenomen worden in de planningsfase van een project. De verschillende maten van participatie zijn uitgewerkt in de volgende slide.
Algemene communicatie	Gemeente en provincie	Een denkraam kan gecreëerd worden met meer aandacht voor ruimtelijke kwaliteit.	Met behulp van framing kan bij de communicatie een denkraam worden gevormd dat mensen overnemen. Hierdoor kan ruimtelijke kwaliteit gekoppeld worden aan duurzame energie projecten.

Communicatief: de participatieladder

Treden op de participatieladder	Effect ruimtelijke kwaliteit	Toelichting
Informereren	Indirect – Meer aandacht voor ruimtelijke kwaliteit bij inwoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven.	De (lokale) overheid verschaft haar overheid van transparante, relevante en actuele informatie.
Raadplegen	Indirect – Ruimtelijke kwaliteit kan als gewenst resultaat uit een participatietraject komen waarbij inwoners geraadpleegd zijn.	De (lokale) overheid vraagt haar inwoners om niet-bindende feedback over specifieke beslissingen en beleid.
Adviseren	Indirect - Op de trede van betrokkenheid hebben inwoners een grotere invloed op de lokale besluitvorming en kunnen grotere druk zetten op het meenemen van ruimtelijke kwaliteit bij ruimtelijke ontwikkelingen.	De (lokale) overheid betreft haar inwoners actief en houdt rekening met hun meningen, maar behoudt de uiteindelijke beslissingsbevoegdheid. De overheid spant zich actief in om de inwoners te betrekken via (online) workshops, focusgroepen, adviescommissies of participatieve budgetten.
Coproduceren	Indirect - Buurtgroepen kunnen opgezet worden om de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren na de realisatie van een duurzame energieproject.	De (lokale) overheid en haar inwoners werken als gelijken samen aan de co-creatie van hun stad, gemeente of buurt. Dit gebeurt vaak via gezamenlijke beleidsraden of buurtgroepen.
Meebeslissen	Indirect – Inwoners kunnen eisen voor ruimtelijke kwaliteit meenemen in de besluitvorming.	De (lokale) overheid geeft haar inwoners de bevoegdheid om onafhankelijke beslissingen te nemen.

An aerial photograph showing several rows of blue solar panels installed on a green grassy field. The panels are arranged in a grid pattern, with white lines separating the individual cells. The perspective is from a high angle, looking down at the panels. A semi-transparent dark blue rectangular box is overlaid on the right side of the image, containing the title text.

Instrumenten vanuit de markt

De juridische instrumenten zijn ook te vinden bij (semi-)private partijen binnen energieprojecten en de ruimtelijke kwaliteit

Juridische instrumenten

Juridische instrumenten vanuit de Markt

Vanuit de markt zijn er juridische instrumenten om het project te formaliseren dan wel afspraken vast te leggen.

Juridische instrumenten vanuit de markt zijn gericht op onderlinge afspraken

Instrument	Effect ruimtelijke kwaliteit	Toelichting
Intentieovereenkomst	Indirect - In de intentieverklaring kunnen afspraken worden opgenomen tussen projectontwikkelaar, partners en overheden. De afspraken kunnen gericht zijn op (onder andere) de te realiseren ruimtelijke kwaliteit bij uitvoering van het project.	Via een intentieovereenkomst worden intenties vastgelegd voor een samenwerking in de toekomst. Een intentieovereenkomst wordt aan het begin van een project opgesteld om de bedoeling van het project vast te leggen. Bij duurzame energieprojecten worden intentieovereenkomsten getekend. Hierbij heeft een partij de intentie om een duurzaam-energieproject te realiseren, echter is er nog geen zekerheid dat dit gaat lukken i.v.m. vergunningen en wetgeving en verdere onderhandelingen. <i>NB. Er bestaat ook een intentieverklaring, deze kan vanuit één partij komen i.p.v. een samenwerking tussen partijen. Deze is echter niet juridisch bindend.</i>

Vanuit de markt zijn er financiële instrumenten die vanuit initiatieven opgezet

Financiële instrumenten

Financiële steun vanuit de Markt

Vanuit de markt kan er ook financiële steun geboden worden. O.a. in de form van fondsen. Wanneer we spreken van een fonds als financieel instrument, betekent dit dat het geld niet per definitie vanuit de overheid komt, maar vanuit een beleggingspotje. Hier kunnen meerdere partijen geld in stoppen die een bepaald doel steunen. Vervolgens wordt het fonds uitgekeerd aan (ontwikkelings)partijen die financiële steun nodig hebben om deze doelen te realiseren.

Financiële steun vanuit de markt bestaat vaak uit fondsen.

Instrument	Effect ruimtelijke kwaliteit	Toelichting
Fondsen vanuit regionale projecten (o.a. Gebiedsfonds)	Indirect - Het gebiedsfonds kan mogelijk gebruikt worden om na de realisatie van een energieproject te investeren in de ruimtelijke kwaliteit. Echter is niet elk energieproject verplicht deze afdracht te betalen.	Het kan zijn dat een deel van de winst van een energieproject wordt afgedragen in een gebiedsfonds. Een gebiedsfonds is gericht op tegemoetkomen aan omwonenden die hinder ervaren door het project. Het gebiedsfonds wordt ingezet voor maatregelen waar de directe omgeving van profiteert. Dit is aanvullend op wettelijke maatregelen zoals planschade en vergoedingen voor licht- en geluidsoverlast.
Fondsen vanuit banken (o.a. het groenfonds en duurzaamheidsfonds)	Indirect - In potentie kan een bank met een groenfonds eisen stellen aan de ruimtelijke kwaliteit.	Wanneer een projectontwikkelaar een lening aanvraagt bij een bank met een groenfonds, kan deze bank de lening verstrekken onder een lagere rente, mits het project voldoet aan de eisen voor een groenverklaring. O.a. ontwikkelingsprojecten van duurzame-energieprojecten kunnen aanspraak maken op een groenverklaring. Dit zorgt ervoor dat de kosten van een businesscase omlaag gaan.
Fondsen vanuit andere organisaties (o.a. Ontwikkelfonds)	Indirect - Het ontwikkelfonds richt zich niet per direct op de ruimtelijke kwaliteit. Echter kan vanuit specialistische kennis wel geadviseerd worden op ruimtelijke kwaliteit, waardoor de slagingskans van het project verhoogd wordt.	Energiecorporaties kunnen aanspraak maken op een (risicovolle) lening vanuit een ontwikkelfonds. De ontwikkelfase is een periode met veel onzekerheden. De lening hoeft pas terugbetaald te worden wanneer de installatie daadwerkelijk gebouwd is, hierdoor is houdt het fonds zichzelf in stand. Kosten die gefinancierd kunnen worden zijn o.a. specialistische onderzoeken, aanvragen van vergunning of subsidies en fiscaal en juridisch advies.

De organisatorische instrumenten zijn ook te vinden bij (semi-)private partijen binnen energieprojecten en de ruimtelijke kwaliteit

Organisatorische instrumenten

Organisatorische instrumenten vanuit de Markt

Marktpartijen zetten organisatorische instrumenten in om zowel hun eigen uitvoering als samenwerkingen vorm te geven.

Organisatorische instrumenten voor ruimtelijke kwaliteit, energieprojecten of een combinatie hiervan

Instrument	Effect ruimtelijke kwaliteit	Toelichting
Toetsingskader	Direct - Een toetsingskader toepassen in de organisatie kan ertoe leiden dat bij elke opdracht die aangenomen wordt, er getoetst wordt aan bepaalde criteria.	Het toetsingskader is een praktisch instrument dat gebruikt kan worden om te toetsen of algoritmes aan bepaalde kwaliteitscriteria voldoen én of de risico's voldoende in beeld zijn en/of worden beperkt.
Zelfregulering	Indirect - Er zijn binnen zelfregulering meerdere instrumenten die kunnen sturen naar een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit binnen duurzame energie opwek. Denk hierbij aan keurmerken, certificering, protocollen en normalisatie.	Er is sprake van zelfregulering als een regeling voor een bepaalde sector of beroepsgroep zelf wordt opgesteld, uitgevoerd en gehandhaafd. Dit is een aanvulling op of alternatief voor regulering door de overheid.
Meerjarenplan	Indirect - Meerjarenplannen kunnen de rol van ruimtelijke kwaliteit binnen de visie verscherpen en verduidelijken.	Een meerjarenplan is de eerste norm voor de lange termijn. Voortschrijdend inzicht zal deze norm verder doen ontwikkelen. Uit het meerjarenplan vloeien het jaarplan, de begroting en de budgetten voor de organisatie voort.

De communicatieve instrumenten zijn ook te vinden bij (semi-)private partijen binnen energieprojecten en de ruimtelijke kwaliteit

Communicatieve instrumenten

Communicatieve instrumenten vanuit de Markt

Communicatieve instrumenten vanuit de markt hebben als doel sturen op ontwikkelingen en verspreiden van kennis. Hierbij komt het initiatief vanuit marktpartijen. Een belangrijk verschil met het doel van een overheidsinstantie is dat deze voortkomt uit het halen van beleidsdoelen en marktpartijen vanuit eigen belangen, zoals het ontwikkelen van een nieuwe markt.

Communicatieve instrumenten voor ruimtelijke kwaliteit, energieprojecten of een combinatie hiervan

Instrument	Effect ruimtelijke kwaliteit	Toelichting
Participatie	Indirect - Participatie door de initiatiefnemer van een energieproject kan bijdragen aan de acceptatie van een park. Ruimtelijke kwaliteit kan verbeterd worden, wanneer dit een deel is van de participatie.	Met de nieuwe Omgevingswet wordt het belang van participatie nog verder onderstreept. Niet alleen voor overheden, maar voor iedere initiatiefnemer met ruimtelijke plannen.
Werving van steun of kennis/kennisinnovatie	Indirect - Kennis van de ruimtelijke kwaliteit overbrengen op burgers, andere partijen of binnen de eigen organisatie kan leiden tot verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.	Kennisinnovatie is van belang om op een zo'n goede manier ruimtelijke kwaliteit te brengen in energieprojecten.
Lobby	Indirect - Lobbyen van bepaalde ruimtelijke belangen door energiecoöperaties bij de overheid, gemeente of de initiatiefnemer kan ervoor zorgen dat dit verbeterd wordt.	Lobbyen is het stelselmatig uitoefenen van invloed op beleidsmakers bij bestuursorganen.

Bronnen

Overzicht juridische instrumenten

Instrument	Overheid/markt	Bron:
Omgevingsverordening	Overheid	<i>Artikel 2.22 en 2.23 van de Omgevingswet</i>
Omgevingsplan	Overheid	<i>Art. 2.4, 2.8, 4.1 en 4.2 van de Omgevingswet</i>
Omgevingsvergunning	Overheid	<i>Hoofdstuk 5 van de Omgevingswet</i>
Omgevingsvisie	Overheid	<i>Afdeling 3.1 van de Omgevingswet</i>
Omgevingsprogramma	Overheid	<i>Afdeling 3.2 van de Omgevingswet</i>
Kostenverhaal	Overheid	<i>Afdeling 13.6 van de Omgevingswet</i>
Omgevingswaarden	Overheid	<i>Afdeling 2.3 van de Omgevingswet</i>
Eigen beleidskaders	Overheid	Definitie beleidskaders (IPLO)
Maatschappelijke tender	Overheid	Definitie maatschappelijke tender (NVDE)
Milieueffectenrapportage	Overheid	Definitie milieueffectenrapportage
Intentieovereenkomst /Intentieverklaring	Markt	Definitie intentieverklaring (ondernemersplein)

Overzicht financiële instrumenten:

Instrument	Overheid / markt	Bron
Interreg North West Europe (NWE) (subsidie)	Overheid	RVO - Interreg
Uitvoeringslasten ROB-advies	Overheid	Advies ROB - uitvoeringslasten t.b.v. het Klimaatakkoord van Parijs
Subsidies (o.a. SDE++ regeling)	Overheid	RVO - SDE++
Vrijstelling van belasting (o.a. SCE-regeling en Energie-investeringsaftrek)	Overheid	RVO - EIA
Stimuleringsregelingen Ruimtelijke kwaliteit	Overheid	Subsidieregeling ruimtelijke kwaliteit
Fondsen vanuit de overheid (o.a. het stedelijk investeringsfonds)	Overheid	SIF - Groningen
LIFE: Europese natuur-, milieu- en klimaatprojecten (subsidie)	Overheid	RVO - LIFE subsidie
Fondsen vanuit regionale projecten (o.a. Gebiedsfonds)	Markt	n.v.t.
Fondsen vanuit banken (o.a. het groenfonds en duurzaamheidsfonds)	Markt	RVO - regeling Groenproject BNG Duurzaamheidsfonds Nationaal groenfonds
Fondsen vanuit andere organisaties (o.a. ontwikkelfonds)	Markt	Energie samen - ontwikkelfonds Nationaal groenfonds Ontwikkelfonds - Utrecht

Overzicht organisatorische instrumenten:

Instrument	Overheid / markt	Bron:
Convenanten / akkoorden	Overheid	Definitie convenant (kcbr)
Commissie ruimtelijke kwaliteit	Overheid	Definitie commissie ruimtelijke kwaliteit (VNG)
Provinciaal adviseur ruimtelijke kwaliteit (PARK)	Overheid	Definitie PARK (provincie Noord-Holland)
Bestuurlijk overleg in of buiten RES-verband	Overheid	Definitie bestuurlijk overleg (kcbr)
Ingezet capaciteit organisatie	Overheid	
Toetsingskader	Markt	
Zelfregulering	Markt	Definitie zelfregulering (kcbr)
Meerjarenplan	Markt	Definitie meerjarenplan

Overzicht communicatieve instrumenten:

Instrument	Overheid / markt	Bron
Kennis vergaren/ vergeven	Overheid	Definitie kennis vergaring (kcbr) Handboek natuurinclusief (ver)bouwen
Participatie (stakeholders en burgers)	Overheid	Participatie in de Omgevingswet (ministerie IenW)
Algemene communicatie	Overheid	
Participatie	Markt	Participatie door private partijen (Stedelijke transformatie)
Werving van steun/kennisinnovatie	Markt	McAdam, R., & Reid, R. (2000). A comparison of public and private sector perceptions and use of knowledge management. Journal of European Industrial Training, 24(6), 317-329.
lobbying	Markt	Definitie lobbying (oecd)